
ՔԱՂԱՔԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

ԻՐԱՆԻ ՇՐՋԱՓԱԿՈՒՄՆԵՐԻ ԴԵՐԸ ԳԼՈՐԱԼԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԸՆԹԱՑԻՆ ՄԻԱՆԱԼՈՒ ՀԱՐՑՈՒՄ

ՄՈՐԹԵՐԱ ՌԱՄԵՐԱՆԻ (ԻՐԱՆ)

Հետազոտության գլխավոր հարցադրումն է՝ «Իրանի շրջափակումների դերը գլոբալացման գործընթացին միանալու հարցում»։ Իսկ հետազոտության խնդիրն է պարզել տնտեսական շրջափակումների ազդեցությունը գլոբալացման գործընթացին Իրանի միանալու հարցում։ Այդ շրջանակներում առաջարկվել է հետևյալ վարկածը. «Շրջափակումների ազդեցությունն ուղղված է կանխելուն Իրանի ջանքերը՝ համաշխարհային տնտեսությանն ու գլոբալացմանը միանալու հարցում»։ Որը և փորձում ենք հիմնավորել։ Հետազոտության անկախ փոփոխականն է՝ գլոբալացումը, իսկ կախյալ փոփոխականը՝ շրջափակումները։

Ներկա դարաշրջանում, որտեղ ոչ միայն առևտուրը, այլև արտադրական, տեխնոլոգիական և կառավարման գործընթացները դարձել են համաշխարհային և անցնում են սահմաններից այն կողմ, գլոբալացումը և համաշխարհային համագործակցությունն ու աշխատանքի բաժանումն անհրաժեշտություն են համարվում, իսկ մեկուսանալու պահանջն արտաքին աշխարհի հետ փոխգործակցության փոխարեն առաջընթացի նկատմամբ հետամնացության ընտրությունն է։ Հնդկաստանի և Չինաստանի նման երկրների փորձը ցույց է տալիս, որ համաշխարհային տնտեսության մեջ ակտիվ մասնակցությունը ոչ միայն վնասակար չէ երկրի անկախության համար, այլև հանգեցնում է նաև ավելի մեծ հզորության և ազգային փառքի։ Ընդունակությունների զարգացումն արդյունքն է փոխգործակցության և ոչ մեկուսացվածության (Isolationism)¹։

Նախ ներկայացնենք գլոբալացման սահմանումը, որն այս հետազոտության անկախ փոփոխականն է։ Ապա կանդորադառնանք գլոբալացմանը միանալու հարցում Իրանի շրջափակումների ազդեցությանը։

¹ **Ջաֆարի Ահմադ Սամիմի և Քարամ Սինա**, Գլոբալիզացիան։ Տուցանիշներն ու Իրանի տնտեսական դիրքը, Բազարգանի հրատ., 2005, Ա տպագրություն, էջ 198։

Ի՞նչ է գլոբալացումը: Գլոբալացումը, պարզ ձևակերպումով նշանակում է տվյալ աշխարհամասից դուրս սոցիալական փոխգործակցության գործընթացների ու ձևաչափերի չափերի մեծացման մասշտաբային ընդլայնում, ազդեցության արագացում և խորացում:

Գլոբալացումը վկայում է մարդկային կազմակերպման մասշտաբով տեղափոխության ու փոփոխությունների մասին, որը միմյանց է կապում հեռավոր հասարակությունները և ընդլայնում ուժային կապերի հասանելիությունը տարածաշրջաններում և աշխարհամասում: Գլոբալացման մասին ճշգրիտ սահմանում առաջարկած մտավորականներից Ռոնալդ Ռոբերթսոնը նշում է, որ գլոբալացումը «ժամանակի ու տարածության խտացման գործընթաց է, որտեղ աշխարհի մարդիկ ինչ-որ կերպ համեմատաբար գիտակցաբար միաձուլվում են համաշխարհային մեկ հասարակության մեջ: Եվ գլոբալացման արդյունքում վերանում կամ կրճատվում են աշխարհագրական, քաղաքական, մշակութային և տնտեսական բազում սահմանափակումներ»²:

Գլոբալացումը գիտական և մտավոր թեմա է և մշակութային, քաղաքական ու տնտեսական բոլոր կառուցվածքներում ընթացող հիմնարար ու արմատական փոփոխություն ու զարգացում: Գլոբալացման շրջանակում Իրանի սահմանափակող գործոնները պարզաբանելու նպատակով նշենք Իրանի տնտեսական պայմանները:

Գլոբալացումը և Իրանի տնտեսությունը

Իրանի տնտեսությունն Իսլամական հեղափոխության առաջին տասնամյակում ծանր պայմաններում էր: Թեև մի կողմից կառավարության վարած քաղաքականությունը, մյուս կողմից պարտադրված պատերազմից բխող իդեալիստական մթնոլորտը բացահայտ կերպով չէին վկայում ազգային տնտեսության քայքայման մասին, սակայն ութ տարի անց, երբ ավարտվեց պատերազմը, տնտեսությունն առավել քան երբևէ մեծ վնասներ կրեց: Այնպես որ երկրի տնտեսական և բարեկեցության հետ կապված կառուցվածքային վերակառուցումը համարվեց կառավարության տնտեսական քաղաքականության գլխավոր նպատակը, և հենց այդ պատճառով էլ տնտեսական զարգացման առաջին ու երկրորդ ծրագրերը նախատեսվեցին ու իրականացվեցին 1979-1997թթ.: Սակայն թվում է, թե Իսլամական Հանրապետությունը շատ դանդաղ է իրականացնում համաշխարհային տնտեսության հետ իր համաձայնեցման գործընթացը:

² **Ռոնալդ Ռոբերթսոն**, Գլոբալիզացիա, թարգմ.՝ Քամալ Փուլադիի, «Սալես» հրատ., Գ տպագրություն, 2006, էջ 12:

Մեկ արտադրանքի հիման վրա աշխատող տնտեսություն, պահանջարկից բխող լարվածություն ու սպառողական ապրանքների օգտագործում, միջին խավի չգարգանալ, ոչ տնտեսական խնդիրների ազդեցություն արտադրության գործընթացի վրա և ամենակարևորը՝ տնտեսության մեջ ինքնասպասարկման (ինքն իրեն ծառայելու) մտածողություն. սրանք այն պատճառներն էին, որոնք հանգեցրին նրան, որ Իրանը չկարողանա մուտք գործել համաշխարհային առևտրային շուկաներ³:

Երկրորդ հանգամանքը վերաբերում է այն խնդրին, որ համաշխարհային տնտեսության ասպարեզ մուտք գործելը զուտ տնտեսական խնդիր լինելուց բացի, միաժամանակ նաև քաղաքական խնդիր է: Անկասկած գլոբալացման ասպարեզ Իրանի մուտք գործելու ուշացման գործոններից են քաղաքական խնդիրները, որոնք դրսևորվել են միջազգային շրջափակումների տեսքով: Այս հարցում կասկած չկա, որ Իրանի շրջափակումները քաղաքական հիմք ունեն: Քանի որ Համաշխարհային առևտրի կազմակերպությանն Իրանի անդամակցության հետ ԱՄՆ-ի հակադրումը այդ նույն հողի վրա է, կարելի է այսպես գնահատել, որ այդ պատճառով էլ ԻԻՀ արտաքին քաղաքականությունը կարող է հիմնական դեր խաղալ Իրանի՝ համաշխարհային ասպարեզ մուտք գործելու հարցում: Իրանի տնտեսության վրա շրջափակումների ազդեցությունը պարզելու համար ներկայացնենք շրջափակում եզրույթի սահմանումը:

Ի՞նչ է տնտեսական շրջափակումը: Որո՞նք են նրա նախադրյալները

Տնտեսական, ֆինանսական և տեխնոլոգիական միջոցների օգտագործումն արտաքին քաղաքականության իրականացման, նպատակների իրագործման և շահերի ապահովման հարցում ազդեցիկ եղանակներից մեկն է: Սովորաբար տնտեսական հարվածները զանազան ձևերով են կիրառվում, այդ թվում՝ վարկեր տրամադրելու կամ չտրամադրելու, տեխնոլոգիայի արտահանման կամ դրանցից հրաժարվելու, առևտրային շրջափակումների, տնտեսական շրջափակման, ֆինանսների սառեցման և մաքսավճարների բարձրացման կամ կրճատման, ներդրումներում մասնակցելու կամ չմասնակցելու տեսքով:

Ըստ «ԱՄՆ արտաքին քաղաքականություն» գրքի հեղինակներ Քեզլի Չալվ Ուո. և Ուջեն Արա Ուիթթեֆի, շրջափակում են «իշխանության միտում-

³ **Morteza Afghan.**, The effect of non economi factors in process production in Iran, in Ali Zaeh., Opcit, p. 25.

նավոր նախաձեռնությունները՝ թիրախային կառավարությունը կամ հասարակությունը տնտեսական գրկվածության ենթարկելու նպատակով: Ընթացիկ տնտեսական հարաբերությունների սահմանափակումը կամ կասեցումը հաճախ համարվում է ռազմական ուժի կիրառման փոխարինող, որը շրջափակող պետությանը թույլ է տալիս սեփական զայրույթը դրսևորել որոշակի հատուկ գործողությունների նկատմամբ և փոփոխել թիրախային կառավարության վարքագիծը»⁴:

Ինչպես նաև «Տնտեսական գործընթաց» ամսագրում տնտեսական շրջափակում է կոչվել մեկ կամ մի քանի պետության կողմից ծրագրված քայլը՝ տնտեսական հարաբերությունների սահմանափակման միջոցով թիրախային երկիրը քաղաքական տարբեր նպատակներով ճնշելու շրջանակներում»:

Իսկ փոխըմբռնումը և փոխհամաձայնությունը պարտադրելու նպատակով շրջափակման ենթարկելու նախաձեռնությունը փորձ է՝ համոզելու, իրազեկելու և պետական թշնամանքի կամ փոխադարձ հարգանքի ստեղծման համար»:

Շրջափակման գործիքը, որն օգտագործվում է քաղաքական ու տնտեսական տարբեր նկատառումներով, զանազան նպատակներ է հետապնդում, այդ թվում՝ տնտեսական գործընթացները խոչընդոտելը, որը քաղաքական հետևանք և կիրառություն ունի: Իրանի տնտեսական շրջափակման առաջին նախադրյալն ստեղծվեց Թեհրանում ԱՄՆ դեսպանությունն իմամ Հոմեյնիի հետևորդ մուսուլման ուսանողների կողմից գրավվելուց հետո, երբ տասնյակ ամերիկացիների 444 օր պատանդ վերցրին, ապա իմամի կողմից հաստատվեց այդ գործողությունը, որը՝ որպես երկրորդ հեղափոխություն, հանգեցրեց ԻԻՀ և ԱՄՆ քաղաքական ու առևտրային կապերի դադարեցմանը՝ 1980 թ. ԱՄՆ նախագահ Ջիմի Քարթերի հրամանով:

Թեև Իսլամական հեղափոխության հաղթանակը բացի նրանից, որ տարածաշրջանի ամենակարևոր երկիրը և ԱՄՆ կայունության կոզին դուրս էր

⁴ **Քեզլի Չալզ Ուո. և Ուզեն Արա Ուիթթեֆ**, ԱՄՆ արտաքին քաղաքականությունը: Ձևաչափ և գործընթաց, թարգմ.՝ Ասդար Դաթթամալչի, 2005, էջ 146:

⁵ «Ինչ է տնտեսական շրջափակումը: Ինչո՞ւ և ինչպե՞ս», 2006թ. մարտ-ապրիլ, երրորդ տարվա տնտեսական գործընթացի ամսականը, հ. 19, էջ 19:

⁶ **Զեհվանի Մոթաֆա**, Տնտեսական շրջափակման տեսությունները, Քաղաքական և միջազգային ուսումնասիրությունների հրատարակությունների գրասենյակ, ԱԳՆ հրատ., էջ 144:

⁷ «Իրանի արտաքին քաղաքականության օրացույց», Իսլամական հեղափոխության փաստաթղթերի կենտրոն, հ. 1, էջ 223:

հանել Արևմուտքի ծիրից, ըստ Հենրի Քիսինջերի (ԱՄՆ այդ ժամանակաշրջանի ԱԳՆ) մեկնաբանության, ԱՄՆ-ի ամենամեծ պարտությունն էր Երկրորդ համաշխարհային պատերազմից հետո, իսկ ԱՄՆ արտաքին քաղաքականության համար՝ ռազմավարական կարևոր պարտություն⁸:

Այս ամենը հաշվի առնելով՝ Քարթերը նախքան այդ՝ 1979 թ. նոյեմբերի 13-ին, հրամայեց արգելանքի տակ դնել ԱՄՆ բանկերում և արտասահմանյան մասնաճյուղերում նրա բոլոր ֆինանսները և կասեցնել Իրանի նավթի գնումները⁹:

1980 թ. ապրիլի 7-ին սկսվեցին նաև Թեհրանի նկատմամբ տնտեսական շրջափակումները, որոնք ընդգրկում էին ամերիկյան ընկերությունների միջոցով Իրանից նավթի ներմուծման արգելքը, ԻԻՀ ռազմական պահեստամասերի և գործիքների առաքման արգելքը և ԱՄՆ բանկերում Իրանի ողջ ֆինանսների սառեցումը¹⁰:

Շրջափակում

ԱՄՆ այդ տարիների նախագահ Ռոնալդ Ռեյգանը 1987 թ. հոկտեմբերի 29-ին գործնական մի հրամանով արգելեց գրեթե բոլոր իրանական ներմուծումները: Այդ ժամանակ դեռևս որևէ նոր սահմանափակում չէր նախատեսվել Իրան ապրանք արտահանելու համար: 1992 թ. Իրանի և Իրաքի համար միջուկային զենքի արտադրությունն ու տարածումն արգելող օրենքի սահմանման պահից ի վեր դեպի Իրան արտահանումների սահմանափակումներն զգալիորեն ավելացան: Այս օրենքն ԱՄՆ կառավարությանը պարտադրում էր այլ ազգերի համաձայնությունն ապահովելու շտապ նախաձեռնությամբ Իրանին ապրանքի և տեխնիկայի հարցով նեղ դրության մեջ դնել, հատկապես այն ապրանքներն ու տեխնիկան, որոնք երկակի կիրառման նշանակություն ունեին և կարող էին օգտակար լինել ոչ ավանդական զենքեր կամ ավանդական զենքերի նորագույն տեսակներ ձեռք բերելու համար: Իրականում ԱՄՆ-ի կողմից Իրանի հետ տնտեսական հարաբերությունները շրջափակելու

⁸ **Մոհսենի Ալի**, Իրանի իսլամական հեղափոխության ինքնատիպ առանձնահատկությունները, Թեհրան, Քաղաքականության ուսումնասիրման և քննարկման գրասենյակ, Իսլամական քարոզչության գործակալություն, 1997, էջ 90:

⁹ «Իրանի և ԱՄՆ-ի մարտահրավերները Իսլամական հեղափոխության հաղթանակից հետո», Իսլամական հեղափոխության շտաբի կենտրոն, 2002 թ. աշուն, էջ 93:

¹⁰ **Shireen Hunter**, *Iran and the world : continuity in a revolutionary decade*, Bloomington Indiana 15 university press, 1990, p. 64.

քաղաքականությունը շատ նման է այն քաղաքականությանը, որը կիրառվեց սառը պատերազմի տարիներին նախկին Խորհրդային Միության դեմ:

Բիլ Քլինթոնը 1995 թ. մարտ ամսին արգելեց ԱՄՆ բոլոր ընկերություններին Իրանում նավթային ռեսուրսների զարգացման հարցում ներդրումներ կատարել¹¹:

Այս քայլը առանձնահատուկ կերպով թիրախ դարձրեց Քանուքի ընկերության մի քանի միլիարդ դոլարանոց պայմանագիրը, որը կնքվել էր Իրանի ջրերում Սիբիրյան կղզու նավթային ավազանի զարգացման նպատակով և գտնվում էր Արաբական էմիրությունների ջրերում գտնվող Կանուլո նավթամատուցից ընդամենը մի քանի մղոն հեռավորության վրա: 1995 թ. Քլինթոնն արգելեց Իրանի հետ ԱՄՆ տնտեսական գործարքները¹²:

Շրջափակում

1981 թ. Իրանում ամերիկացի պատանդներին ազատ արձակելուց հետո կրճատվեցին ԱՄՆ-ից Իրան արտահանումների սահմանափակումները, սակայն սահմանափակումների այս կրճատումն այնքան երկար չտևեց: 1983 թ. Իրան-Իրաք պատերազմի գագաթնակետին ծրագրվեց Սթաջ օպերացիան, որի նպատակն էր կանխարգելել երկակի նշանակության զենքերի և նախաձեռնությունների հասանելիությունն Իրանի համար: 1984 թ. հունվարի 13-ին ԱՄՆ ԱԳՆ Զորք Շուլցն Իրանին մեղադրեց 1983 թ. հոկտեմբերին Լիբանանում ԱՄՆ ծովուժի կայանում ռումբ տեղադրելու հարցում: Արդյունքում Իրանի անունն ավելացավ միջազգային ահաբեկչությանն աջակցելու մեջ մեղադրվող երկրների ցանկում (այդ երկրների շարքում էին՝ Լիբիան, Սիրիան, Կուբան, Հարավային Եմենը)¹³:

Սառը պատերազմի ավարտից հետո, երբ Խորհրդային Միությունը փլուզվեց, Բիլ Քլինթոնն ընտրվեց ԱՄՆ նախագահի պաշտոնում և հանրապետականների 12 տարվա իշխանությունից հետո Սպիտակ տան ղեկը հայտնվեց ժողովրդավարների ձեռքում, անհրաժեշտ էր, որ ԱՄՆ արտաքին քաղաքականությունն ընդհանուր փոփոխությունների ենթարկվեր: Իրանի նկատմամբ վերաբերմունքի ձևը նոր կառավարության արտաքին քաղաքականության մի

¹¹ **Քլավսոն Պատրիկ**, Փորձ: ԱՄՆ փորձն Իրանի դեմ, էջ 19:

¹² **Փուռահմադի Հոսեյն**, Իսլամական հեղափոխությունն ու համաշխարհային համակարգը գլոբալիզացիայի արտացոլման շրջանակներում, էջ 34:

¹³ **Ալիխանի Հոսեյն**, Իրանի շրջափակումը՝ մի քաղաքականության ծախսողում, թարգմ.՝ Մոհամմադ Մոթաղինեժադի, Քաղաքական և միջազգային ուսումնասիրությունների գրասենյակ, 2005, էջ 127:

կարևոր մասն էր կազմում: 1993թ. այդ հատվածի արդյունքն էր «Երկակի արգելք» (Dual Containment) կոչվող նոր քաղաքականության մշակումը: Երկակի արգելք նշանակում էր Իրանի ու Իրաքի լրջորեն զսպումը Խորհրդային Միության հետ սառը պատերազմի տարիներին ԱՄՆ պահվածքի հարցում: Այս առումով Իրանն ու Իրաքը պետք է համարվեին երկակի չարքեր, իսկ իսլամն էլ ներկայացվեց որպես Խորհրդային Միության գաղափարախոսությանը, նույն կոմունիզմին նմանող տարբերակ: Այս քաղաքականության ճարտարապետը Մարթինի Ինդայքն էր, ով խստագույն թշնամանք էր տաժում Իրանի նկատմամբ: Նա Լիկուդ կուսակցությունից էր և Իսրայելի այն տարիների վարչապետ Իցհակ Շամիրի խորհրդակալներ:

Երկակի արգելքի քաղաքականության առաջնղման գլխավոր գործիքը տնտեսական շրջափակումների և Իրանի նկատմամբ մեկուսացման քաղաքականության կիրառումն էր: Ապա 1995 թ. Դամաթոյի օրենքը սահմանվեց, ըստ որի՝ ցանկացած արտասահմանցի կամ արտասահմանյան միավորում, որը կզբաղվի Իրանի հետ ապրանքի կամ տեխնիկայի առևտրով, պատժվելու է: Իրականում ԱՄՆ կառավարությունն այս նախագծի հիման վրա չի կարող գործարք կատարել ցանկացած անհատի կամ միավորման հետ, որն անտեսում է Իրանի շրջափակումը, կամ արտահանման արտոնագիր տրամադրի շրջափակման ենթարկված որևէ անհատի կամ միավորմանը¹⁴:

Մահմուդ Ահմադինեժադի՝ նախագահության պաշտոնում ընտրվելուց հետո, երբ սրվեցին Իրանի և ՄԱԿ-ի Անվտանգության խորհրդի մշտական անդամ-երկրների միջև տարաձայնությունները, սահմանվեցին Իրանի դեմ շրջափակման երկու բանաձևերը¹⁵: Իրանի դեմ ԱԽ-ի այս շրջափակումները մշակվել են ՄԱԿ-ի կանոնադրության յոթերորդ գլխի հիման վրա, որտեղ խոսվում է սպառնալիքի և աշխարհում խաղաղությունը խախտելու մասին¹⁶:

Յոթերորդ գլխի 42-րդ հոդվածը թույլ է տալիս խաղաղությունը երաշխավորելու հատուկ որոշումներ կայացնել, նույնիսկ եթե անհրաժեշտ լինի ռազմական ուժ կիրառել¹⁷:

¹⁴ **Ախավան-Ջանջանի Դարյուշ**, Շրջափակման դերն ու տեղը ԱՄՆ արտաքին քաղաքականության մեջ, «Արտաքին քաղաքականություն» ամսագիր, 11-րդ տարի, 1997 թ. գարուն, էջ 72:

¹⁵ Un sanctions against iran.

¹⁶ Isbno-520-25663-8pp.120-2008, Ahmadinejad the secret history of iran radical leader.

¹⁷ Irans nucleor programmenot harmed by sanctions daily telegraph.

Իրանի դեմ ԱԽ-ի շրջափակումների չորրորդ շրջանի կիրառումից հետո ԱՄՆ և ԵՄ անդամ-երկրները նաև ընդունված բանաձևի շրջանակներից դուրս միակողմանի շրջափակումներ կիրառեցին Իրանի դեմ¹⁸:

Իրանի դեմ այլ շրջափակումներից նշենք մի քանիսը.

2002 թ. IEEE կազմակերպությունը գիտական շրջափակումներ կիրառեց Իրանի դեմ, ըստ որի՝ 2006 թ. ԱՄՆ մի դաշնային դատարան հրամայեց վերադարձնել Պերսեպոլիսի՝ Իրանին պատկանող հնէաբանական ամենամեծ հավաքածուներից մեկը՝ ի շահ Իսրայելում ոչնչացման օպերացիայի արդյունքում տուժածների:

Շարիֆի անվան պոլիտեխնիկ համալսարանի նվազագույնը 10 շրջանավարտների ձերբակալումը, կալանավորումն ու արտաքսումը ԱՄՆ՝ 2006 թ. շրջանավարտների հավաքին մասնակցելու նպատակով:

2007 թ. Մայքրոսոֆտ և Յահու ընկերություններն Իրանին հանեցին վեբ ծառայություններ ստացող երկրների ցուցակից:

Երբ ԱՄՆ-ը մեղադրական ներկայացրեց առ այն, որ Իրանի Մելլաթ, Մելլի և Սադեռաթ բանկերը ֆինանսական աջակցություն են ցուցաբերում ահաբեկչական ինստիտուտներին, Համաշխարհային բանկը հրաժարվեց այդ բանկերին ծառայություններ տրամադրելուց:

2008 թ. շրջափակման աջակից երկրներից Կանադան, Բրիտանիան, Ռուսաստանը, ԵՄ-ն, Նիդեռլանդները, Բելգիան, Գերմանիան, Շվեյցարիան, Արաբական Միացյալ Էմիրությունները, Եգիպտոսը, Բահրեյնը, Չինաստանը, Մալազիան և Հնդկաստանը շրջափակման ենթարկեցին իրանական առևտրային և անձնական 180 ընկերություններ:

Շրջափակում

ԱՄՆ տնտեսական շրջափակման հետևանքներից է արտաքին ներդրումների ներգրավման գործընթացը խոչընդոտելը: Շրջափակումները ոչ միայն Իրանին, այլ նաև ԱՄՆ-ին վնասներ պատճառեցին:

Այսպիսով, ԱՄՆ թշնամանքի խոչընդոտներից մեկը սկզբից մինչև այսօր նույնությամբ հարատևում է, և նույնիսկ Իրանի դեմ պարտադրված պատերազմի և կառուցապատման ու շենացման շրջանում այն դիմել է Իրանի դեմ տնտեսական ու քաղաքական վարքագծի դրսևորմանը: Ազգային կարողության սահմանափակումն ու թուլացումը, և հնարավորության դեպքում Իրանի

¹⁸ **Փուռահմադի Հոսեյն**, Իսլամական հեղափոխությունն ու համաշխարհային համակարգը գլոբալիզացիայի արտացոլման շրջանակներում, էջ 343:

վարչակարգի կործանումը, մասնավորապես 2001 թ. սեպտեմբերի 11-ի դեպքերից հետո, ուղեկցվել են լարվածությունը թուլացնելու և քաղաքակրթությունների երկխոսության արտասահմանյան նախաձեռնություններով, որոնք որևէ փոփոխություն չեն առաջացրել ռազմավարության, ինչպես նաև երկու երկրների միջև հակամարտության շեմի հարցում:

Տնտեսական շրջափակումն ու Իրանի ֆինանսների սառեցումը և ԱՄՆ-ի կողմից Եվրոպային ուղղված խնդրանքը՝ Իրանի հետ հարաբերությունները չընդլայնելու կապակցությամբ, և ի վերջո, խաղաղ նպատակներով միջուկային հզորություններ ունենալու հարցում ԻԻՀ-ի իրավունքի դեմ բացահայտ ու ոչ տրամաբանական հակադրությունը Իրանի նկատմամբ ԱՄՆ թշնամական ռազմավարության և լիարժեք հակադրության բացահայտ վկայություններն են:

Եզրակացություն

Այսօր միայն շահավետ ազգային տնտեսության հիման վրա հնարավոր չէ ապահովել ազգային շահերը, այլ համաշխարհային տնտեսության համակարգում համապատասխան հնարավորության և դիրքի ստեղծման ուղղությամբ ներդրված ջանքերն են ապահովում տնտեսական զարգացման գործընթացում առաջընթացի և տնտեսական աճի հիմնական դրոպապատճառները: Միանշանակ ապրանքի որակի աստիճանն ու արտադրման ծավալը, ծառայությունն ու կապիտալն աշխարհում ուղղակիորեն կապված են վերոնշյալ ռազմավարության իրականացման, այսինքն՝ ներքին տնտեսական բարեփոխումների և էքստրավերտ ռազմավարության կիրառման հետ, և Իրանը պետք է առաջ շարժվի գլոբալացման չափորոշիչների, ծրագրերի ու հիմնական սկզբունքների հետ համապատասխանեցման ուղղությամբ:

Հաշվի առնելով գլոբալիզացիայի խնդիրը, ազգերի ու կառավարությունների սերտացումն ու երկրների միջև կապի ու համագործակցության ստեղծումը, թե՛ համաշխարհային առևտրի կազմակերպության (որը գլոբալացման ստեղծման լծակներից է) թե՛ տարածաշրջանային ասոցիացիաների միջոցով, ինչպես նաև մարդկային հասարակությունների հիման վրա տնտեսական, քաղաքական և մշակութային կապերի ստեղծման ուղղությամբ՝ ականատեսն ենք այն հանգամանքի, որ երկրի նկատմամբ կիրառվող տնտեսական շրջափակումները, որոնք երկիրը մեկուսացման ճանապարհով են ուղղորդում, մեծ ու ծանր խոչընդոտ են տարածաշրջանային ու համաշխարհային համագործակցության և միավորման հարցերում: Սա վկայում է այն մասին, որ համաշխարհային զարգացումն ստեղծվում է համագործակցության շրջանակներում,

իսկ շրջափակումները և միավորման ու համագործակցության ճանապարհին բացասական հետևանքները հսկայական խոչընդոտներ են ստեղծում շրջափակման ենթարկված երկրների համար, և նման ծրագրի նպատակն ու արդյունքը ոչ այլ ինչ է, քան շրջափակման ենթարկելու ձգտումներով առանձին երկրների ցանկությունը, նպատակներն ու ընչաքաղցությունը, որոնք այդ եղանակով փորձում են իրականացնել իրենց նպատակները: ԻԻՀ-ի նկատմամբ կիրառված շրջափակման կարևոր հետևանքներից անդրադառնանք մի քանիսին:

Շրջափակումները կրճատեցին Իրանի տնտեսական ու արդյունաբերական զարգացումը, սահմանափակեցին ներդրումները, թուլացրին դիալի դիրքը, քանիցս բազմապատկվեց սղաճը, և կրճատվեցին նավթի ու գազի արտադրությունն ու արտահանումը: Որևէ երկրի տնտեսության զարգացումը հնարավոր է ապահովել ֆինանսական միջազգային կազմակերպությունների հետ ընդլայնված ներմուծումների միջոցով, իսկ տվյալ կազմակերպությունների շրջափակումը կրճատում է հասանելիությունը:

Ներկայումս աշխարհում որևէ երկիր չի հիմնվում միմիայն իր ներքին ռեսուրսների վրա՝ որպես արտադրության գործոնների, այլ սեփական արտադրողականությունը բարձրացնելու համար հենվում է միջազգային ռեսուրսների վրա, ընդ որում շրջափակման դեպքում արտասահմանյան արտադրության գործոնները մուտք չեն գործում երկրի ներքին տնտեսություն, և տնտեսությունը չի կարող հասնել զարգացման փուլ:

Առողջ ու արտադրող տնտեսության շնորհիվ անդամակցելով միջազգային շուկաներին և բարձրացնելով մրցունակությունը՝ կարելի է հասնել զարգացման, սակայն համաշխարհային շուկայում մասնաբաժին չունենալու դեպքում աստիճանաբար վրա է հասնելու լճացումը, և, հեռանալով մրցակցային դաշտից, այն կորցնելու է նաև իր արդյունավետությունը:

Արդյունքում կարելի է եզրակացնել, որ երկիրը շրջափակման պայմաններում հայտնվելու դեպքում չի կարող միջազգային շուկաներից համապատասխան մասնաբաժին յուրացնել, այն կորցնելու է իր մրցունակությունը, և տնտեսական աճի կրճատումը համարվում է շրջափակման գլխավոր գլուխ ազդեցությունն Իրանի տնտեսության վրա:

ԱՄՓՈՓՈՒՄ

Հաշվի առնելով գլոբալացման գործընթացը և նրա տնտեսական, քաղաքական և մշակութային գործոնները՝ պետությունների միջև համագործակցության սահմանափակման նպատակով տնտեսական շրջափակումների ազդեցությունը մեծապես ներգործում է երկրների ու ազգերի վրա, և անհրաժեշտ է ջանքեր գործադրել՝ պարզելու դրանց բացասական արդյունքներն ու հետևանքները:

Բանալի բառեր - շրջափակում, գլոբալացում, Իրան, Արևմուտք, սոցիալական, քաղաքական, արտահանում, ներմուծում:

РОЛЬ БЛОКАДЫ ИРАНА В ВОПРОСЕ ПРИСОЕДИНЕНИЯ К ПРОЦЕССУ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

МОРТЕЗА РАМЕЗАНИ

Всемирное развитие создается в рамках сотрудничества, а блокады создают огромные препятствия для данной страны. В отношении ИРИ из последствий блокады являются: сокращение экономически-промышленного развития, рост инфляции, сокращение добычи нефти и газа и др. Ни одна страна не опирается только на внутренние ресурсы в качестве промышленных факторов, а опирается на международные ресурсы. В случае, если страна подвержена блокаде, она не может на международных рынках поглотить соответствующую долю и теряет свою конкурентоспособность. Сокращение экономического роста считается основным влиянием блокады на экономику Ирана.

Ключевые слова - блокада, глобализация, Иран, Запад, социальный, политический, экспорт, импорт.

THE IMPACT OF SANCTIONS ON IRAN'S INTEGRATION INTO GLOBALIZATION PROCESS

MORTEZA RAMEZANI

Economic sanctions on different countries and peoples have grave consequences especially in the context of worldwide globalization processes. It is important to carry out investigations on many levels and exert efforts to disclose

the grave consequences and negative outcomes of such sanctions, especially when we consider that globization in itself is the emergence of an international network of economic systems which can arise only from the interchange of world views, products, different infrastructures and other aspects of culture.

Key words – blockade, sanctions, globalization, Iran, The west, social, political, exports, imports.